

ТЕХНИЧЕСКА СПЕЦИФИКАЦИЯ

Обект: АВАРИЙНО-УКРЕПИТЕЛНИ И ВЪЗСТАНОВИТЕЛНИ РАБОТИ НА ЦЪРКВАТА "УСПЕНИЕ ПРЕСВЕТАЯ БОГОРОДИЦИ" В ГР.КИЛИФАРЕВО

ПИ 797 на кв.53 по плана на гр.Килифарево, община Велико Търново

За обекта има изготвен технически проект, който е на разположение на участниците. Проекта е изготвен във връзка с кандидатстване на община Велико Търново за средства от Междуведомствена комисия за възстановяване и подпомагане към МС за спасяване "и възстановяване на църквата, декларирана за културна ценност.

КРАТКА ИСТОРИЧЕСКА СПРАВКА ЗА гр.КИЛИФАРЕВО И ЦЪРКВАТА

Най-ранни сведения за селището Килифарево откриваме в житието на св. Теодосий Търновски от втората половина на XIV век. В архивната литература селото е наричано "Кифаларево" и се допуска, че неговото, име произхожда от гръцката дума кефалия - означаваща главатар.

Според стари източници се предполага, че манастирът Рождество Богородично в Килифарево е основан около 1350 г. от Теодосий Търновски с подкрепата на цар Иван Александър. Манастирът е известен като книжовно средище и тук исихазмът получава широко разпространение сред монасите.

Хълмът "Града" представлява голяма трапецовидна височина/ разположена в близост до съвременния град над река Белица.

Най-старите архитектурни забележителности в град Килифарево са часовниковата кула, изградена в началото на XVIII век според турско-арабския надпис (по Хиджра 1235 г.) от Хаджи Мустафа Зааде Ибрахимов, църквите "Успение Богородично" и "Св. Архангел Михаил" и моста над река Белица по пътя Килифарево - Плаково, издигнат през 1883 -1885 г. В средата на моста са монтирани две срещуположни плочи, наречени тарриха, съдържащи следния надпис: *"Този мостъ се почна 20 май 1883 год. и се свърши на 1885 год. Майсторъ Нидялко Юрдановъ от същото село Килифарево", "Пристроители и издвигатели бившите епитропи на храм св. Бца. Поклонници Гейон и Георги Фшкови - съдър.дол. мъх. и правителство подари 4000 лъв. "*

През турското робство Килифарево спадало към групата на т. н. дервентджийски, пазещи прохода общини, което определяло неговото привилегировано положение. Според турски документ в границите на общината и като център на всички околни балкански села, към които е принадлежала и Трявна, е посочено с. Килифарево. Съгласно фермана, издаден от Селим II (1566-1574), турското население нямало право да се заселва в селището.

Старата църква "Св. Архангел Михаил" била опожарена от местния свещеник през 1518 г. за да не бъде превърната в джамия. С разрастването на селото населението на долната махала съградило ниско дървено здание, посветено на Св. Богородица. В първата половина на XIX в. църквата била съборена и на нейно място в 1835 г. местното население издигнало каменна постройка със същото име. Това станало с разрешение-султански ферман, съдържащ указания за размерите на сградата: да бъде вкопана в земята и височината ѝ да не надвишава 2,5 м. При строежа майстор Стойчо я издигнал с още 2 м., заради което било решено да се изпрати на заточение в Анадола, но това било предотвратено след намесата на килифаревските старейшини и подкупа, който те дали на каймаканина в Търново. Храмът бил осветен от търновския митрополит Иларион Критски.

Данни за историческото развитие на селото и църквата намираме в съчиненията на Йордан поп Георгиев и Георги Михайлов, както и в сборника Г.Михайлов, "Килифарево"-1970г., Н.Станев, История на Търновската предбалканска котловина. В. Търново- 1942г.

АРХИТЕКТУРНА СПРАВКА И АРХИТЕКТУРЕН АНАЛИЗ

Църквата „Успение на Пресветая Богородици“ с камбанарията и иконостаса с иконите са декларирани за архитектурна и художествена културна ценност /паметник на културата/ съответно с писмо № 2586 от 05.07.1979 г. и писмо № 93 от 12.01.1976 г. на НИПК - София.

Църковната сграда е разположена близо до центъра на гр.Килифарево, в ПИ 797 на кв.53, ограничен от всички страни с улици по плана, одобрен със заповед 175/1982г.

Църквата е издигната в 1835 г. под ръководството на местния майстор Стойчо Угорялков в период, когато запаятите и еснафските сдружения са били в своя разцвет и съществували благоприятни условия за обновяването на стария храм.. Това се споменава от г-н Г.Михайлов и в почти не четящия се днес надпис на външната стена над апсидата. За съжаление липсват биографични данни за майстор Стойчо Угорялков и неговите строителни обекти.

През 1894 г. със средства на местните занаятчии и енорияши е пристроена камбанарията според надписа на екзонартекса. Нейният автор е майстор Недялко Тихойнов, който е участвал като калфа при строежа на моста на град Бяла, моста над Кални дол до Килифарево /нар. Беленския мост/, построил е църквата в село Марийно /днес село Велчево/ и Килифаревската църква "Св.Архангел Михаил" в 1871 г.

Църковната сграда „Успение на Пресветая Богородици“ е представител на нашата храмова архитектура от периода на Възраждането. Тя представлява псевдобазилика, с трикорабен наос и една апсида в олтара. През 1894 г. в западната част на храма са изградени камбанария и екзонартекс от тухли с паянтов градеж, затворен по-късно с дървени витрини. Размерите на храма общо са: 32 м. в дължина, 14 м. в ширина и вътрешна височина до свода - 6,60 м. Градежът на църквата е масивен. Стените са с дебелина средно от 1м. от ломен камък, на хоросанов разтвор с вътрешни дървени сантрачи, осигуряващи земетръсна устойчивост.

В наоса на църквата са оформени три кораба от 6 дървени колони в два реда, с три полуцилиндрични каменни свода, измазани отвътре с гладка мазилка, шест реда тронове и женско отделение в западната част, леко повдигнато. Вдясно от средния кораб е издигнат архиерейски трон, а вляво - амвон, което е традиционно интериорно решение. Пред амвона има проскинитарии с икони от края на XIX и началото на XX век. Наосът е вкопан по-дълбоко в земята спрямо нивото на притворите и връзката между тях се осъществява със стъпала. При ремонта на храма през 1914 г. е направен вторичен, дъсчен под над каменната настилка. В олтара настилката е също от дъски над каменни плочи, а солея и съпалото на женското отделение са отлети от мозайка.

Влизането в църквата става с вход от юг на право в наоса и от запад през притвора чрез двукрили, двойноковани дъбови врати. В притвора са монтирани три нови остъклени врати и 4 витрини. При ремонта на храма допълнително е отворен вход за олтара от север.

Височината на храма е наложила осезателното присъствие на хоризонтални полета в композиционната структура на иконостаса. Иконостасът на църквата има два иконни реда, два дърворезбени ажурни фриза и дванадесет живописни изображения в елипсовидни медальони върху цокълните пана. Дванадесет икони оформят царския ред, а двадесет и три малки икони съставят дейсисния фриз. Иконостасът има петнадесет полета, две от които преминават върху северната и южна стена на църквата. Шестнадесет колонки разделят

нишите на иконостаса, съставени от дванадесет икони и три входа - централни (царски) двери и две странични врати на протезиса и дяконикона. Необходима е реставрация на тази художествена ценност, но като друг проект и друго финансиране.

Външният вид на църковната сграда е семпъл, без пластично и архитектурно-художествено оформление с изключение на по-късната измазана западна фасада, оформена с централен пиластър и засводен вход, декоративни ниши, мазилков корниз и осмостенна камбанария. Архитектурното решение на каменните фасади представлява оформени плитко аркирани ниши над прозорците, каменни сводови елементи на входа от юг и декорация с тухла на разширените по-късно 8 прозореца и врата на южната и северна фасада. Главният покривен корниз по всички фасади е с височина 0,35м., изпълнен е от редове плочести камъни, излизащи напред с гладка фуга.

Външно по каменната зидария на стените е изпълнена декоративна изпъкнала бяла фуга, подобно на архитектурното решение на каменните стени на църквата в Килифаревския манастир. Вратите са изработени от дебели дъбови талпи, обковани с пирони с големи кръгли глави.

Покривната конструкция оформена от трите каменни свода е двускатна, с калканни стени от запад и изток и покритие от еднолучни керемиди. Вероятно покритието на храма някога е било от плоски каменни плочи, подменени при по-късните ремонти с керемиди, основание за което дава запазения покрив от каменни плочи на апсадата.

Камбанарията на църквата се състои от осемстенна звънарна и съответно толкова на брой звънарни отвори. Тя има малка скрита призматична основа и се извисява директно върху покривната част над екзонартекса. Върху стените ѝ са измазани и декорирани с ромбоидни и кръгли форми имитация на отвори, които олекотяват конструкцията и постигат пластическо въздействие на архитектурата. По-късният екзонартекст е с подчертан вход в ос на камбанарията, изграден от тухла и тухлен корниз, измазани с бяла гладка мазилка.

ТЕХНИЧЕСКО СЪСТОЯНИЕ НА ХРАМА

Състоянието на църквата „Успение на Пресветая Богородици“ в момента е аварийно поради конструктивни проблеми вследствие на множеството течове от покрива, влагата по стените, пропадащите колони и изгнилия дъсчен под.

Християнското население не посещава богослуженията защото се страхува от ерозиралите елементи на покрива, падащите мазилки от пукнатините на каменните сводове на тавана, арките, стените, укрепвани още в миналото с метални релси, от пропадащите дървени колони и изгнилия дъсчен под.

Наблюдават се следните патологии/ проблеми отвън и вътре :

ПО ФАСАДИТЕ И ПОКРИВА

1. В частта на билото покривът е леко хлътнал, както има провадания на места по северния и южния скат. Голяма част от покритието с керемиди е ерозирало, а на места при корнизата то и липсва.
2. Липсват също голяма част от олуците и водосточните тръби.
3. По посетите каменни стени и корнизата се наблюдават влага и обтичания в резултат на течове от покрива и потъмняване от мъхове и лишеи на каменния градеж на вкопаните части от източната, северната и западната фасади поради системно навлажняване от подпочвени води.

4. Заради конструктивни проблеми в миналото е подменено покритието на покрива от каменни плочи с керемиди, които поради ерозия не осъществяват достатъчна хидроизолация за такъв тип масивен покрив от камък.
5. Правени са временни аварийни мерки и частични препокривания на покрива и подмазване с цимент на повредените части на каменните стени.
6. Във връзка с монтажа на металните релси за укрепване на сводовата конструкция на вътрешните кораби се виждат метални закотвяния по каменния градеж на северната и южната фасада.
7. В миналото от запад при камбанарията е пристроен екзонартекс от тухлен градеж, измазан с гладка мазилка, чието пространството по-късно е затворено с витрини. Компрометирани са части от мазилката и корнизата на екзонартекса при южната стена на църквата.
8. Запазени в оригинал са на южната фасада и на апсидата от изток по един прозорец, а всички други са разширени и декоративно оформени с тухли.
9. На северната фасада се наблюдават също са разширение и декоративно оформлени с тухли на прозорците и оформяне на врата на мястото на сдиния от тях в олтара.

В НАОСА, ОЛТАРНОТО ПРОСТРАНСТВО И ПРИТВОРА

1. По цялата дължина на полувкопаните каменни зидове на северната стена в северния кораб на наоса и в олтарното пространство на църквата има навлажнявания от подпочвените води, в резултат на което мазилката е подкожухена и на места е опадала.
2. В миналото на мястото на дървените обтегачи при сводовете, поради износване, тежината на старо покритие от каменни плочи и износване на дървените колони са поставени метални релси, които се нуждаят от проверка и реконструиране.
3. Наблюдава се увреждане на надлъжните дървени греди /обтегачи/ на конструкцията на колонадата на двата странични кораба. В лошо състояние и изместени от вертикалната си ос са дървените колони на корабите поради износване, пропадане и изгниване.
4. Пропуквания, разместване и деформации на носещи елементи има най-много по аркадите на двата странични кораба, около дървените греди и колоните.
5. Пукнатини са се образували в ъглите на наоса от запад, в олтарното пространство и по сводовете на таван в надлъжна посока, най-вече в северния кораб.
6. Поради проникване на атмосферни води от покрива се наблюдават люпежи и отмивания на мазилки по сводовете и горната част на стените. Продължава да пада мазилка, камък от сводовете поради изветрялата спойка от хоросанов разтвор.
7. Наблюдават се увреждане и пропадане на части от дървения под поради влага и археологически разкопавания в женското отделение.
8. В относително добро състояние и запазена е конструкцията на иконостаса.
9. В екзонартекса по западната стена поради навлажнявания и течове от покрива има ерозия, плесенясала и паднала мазилка по стените и от дъсчения свод с обшивка от летви, повредени и изгнили греди и дъсчени обшивки.
10. Липсва остъкляване на витрините и вратите в екзонартекса.

Причините за тежкото състояние на обекта могат да се отделят като външни, предизвикани впоследствие от външни фактори и вътрешни, свързани със състоянието на конструкцията

Към външните фактори за състоянието на сградата може да се отбележат :

- атмосферните условия

- минали земетресения

Към групата за състоянието на конструкцията:

- недостатъчна обща пространствена коравина, пристроявания
- компрометиране на част от конструктивните елементи с изгиване и деформиране на дървените елементи и частична деформация на каменната зидария и основите на колоните

Въпреки доброто състояние на каменните стени, поради поправките и укрепването на покрива и сводовете те ще трябва да се заздравят и укрепят, а дървените носещи елементи е препоръчително да се подменят с нови и укрепят по детайли на проекта.

ОПИСАНИЕ НА ПРОЕКТНИТЕ РАБОТИ И ДОПУСТИМИТЕ НАМЕСИ

Във връзка с направените по-горе констатации за състоянието на църквата то се определя като аварийно и спешно трябва да се вземат мерки за възстановяване на конструкцията на сградата.

Предмет на друг проект ще бъдат довършителните и консервационни работи в интериора, на иконостаса и на църковното обзавеждане, както и външни благоустройствени работи на двора.

Специално внимание се обръща на иконостаса, който се опакова падеждно с цел да се запази по време на строителството. Иконите и дребната църковна мебел трябва да се приберат на защитно място.

Най-важните и несложни дейности за спасяване на храма обхващат най-вече укрепителни и възстановителни работи по конструкцията и покрива на църквата.

Проектът предвижда да се изпълнят следните важни аварийно-възстановителни и укрепителни работи по конструкцията на сградата:

1. Направа на укрепително временно подпорно скеле по указания на конструктор.
2. Укрепване ерозирания градеж на арките и сводовата конструкция на двете колони чрез частично преизграждане или укрепване на части от арките в наоса;
3. Направа на нови дървени колони със запазване на дървните възглавници;
4. Нови ст.бетонни фундаменти под колоните на аркадите
5. Ремонт и укрепване дървената настилка в наоса
6. Разкриване на гнездата и ремонт на компрометираните части и на дървените греди.
7. Да се направи разпокриване и демонтаж на покривното покритие от керемиди
8. Почистване на сводовата конструкция. Подмяна и укрепване на сводовете чрез направа лека армировка по свода /черупка/ по специален детайл . Заздравяване пукнатини с разтвор от епоксидна смола и запълване.
9. Заздравяване и ремонт на металните обтегачи и тяхното закотвяне в кам.зидария.
10. Укрепване и фугиране на каменен корниз.
11. Монтаж на нова дървена конструкция за покрив с дъсчена обшивка
12. Полагане на топлоизолация 10 см минерална вата
13. Полагане на хидроизолация (мушама) над дъсчена обшивка
14. Покриване с нови еднолучни керемиди.
15. Ремонт и подмяната на ерозиралите дървени елементи и възстановяване на свода в притвора. Направа рабиц и мазилка по сводове.

16. Укрепване на части от тухлен градеж на стените и корниза при покрива отвън на екзотартекса и измазване на стени и корниз.
17. Ремонт и боядисване решетки и прозорци.
18. Остъкляване витрини и врати.
19. Изкърпване на мазилка, пукнатини по рецепта и указания на проектанта.
20. Запечатка с цим. разтвор на настилка от каменни плочи в притвора
21. Отводняване на основите и стените от източната, западната и северната страна на храма чрез направа на дренаж (изкопи, полагане дренажни PVC тръби $\Phi 160$ мм, засипка с фракция)
22. Възстановяване настилка от каменни плочи около църквата с цел частично откопаване и осушаване на стените.
23. Ремонт на покритие от кам. плочи над абсидата

Всички строителни работи да се изпълняват съгласно технологичните правила, действащите ПИПСМР, изискванията на производителите на влаганите материали и изискванията за безопасност.

Препоръчителни разтвори и технологии при консервация и реставрация

- При възстановяване на липсващи части от корниза и за пренареждане на камъка се прилага обикновен вароциментов разтвор за зидане. Той трябва да остава във вътрешността и да не излиза на лицето на зида за да може да се положи друг разтвор за префугиране. Преди работа зидът се почиства от стар разтвор, замърсявания и прах и леглото за разтвора се намокря.
- При фугиране фугите се почистват дълбоко от ерозирания разтвор с метална скоба, четка и водна струя под налягане. Фугира се на два пласта вътрешно, дълбоко до 1 см навътре от лицето на зида с рязана шпакла, обушарски нож или друг тесен инструмент и външно на втория ден, като се внимава за добро уплътняване и залепване към камъка. Използват следните материали смесени на сухо: бял цимент - 0,5 об.ч., хидратна вар -1,5 об.ч., пясък -5об.ч., мраморен грис -1об.ч., мувелит или „С-200" - 0,05об.ч. Мувелитът да се разтваря предварително във водата необходима за разтвора.
- Хастар за варова мазилка се приготвя от смес в следните пропорции: 1об.ч. гасена вар : 3 об.ч. пясък : 1 об.ч. мраморен грис, а финия слой - 1об.ч. гасена вар : 2 об.ч. пресят пясък : 1об.ч. мраморен грис.
- Малките участъци от камък и пукнатините могат да се поправят с парчета камък и епоксидна смола. По-големите парчета камък ще трябва да се укрепят с неръждаеми анкери и заливка от епоксидна смола. Попълването на каверните по корниза може да се изпълнява по рецептата за фугиране.

При работата всичките консервационни операции се документират чрез предварително заснемане на разкритите обекти, екзекутив и фотодокументация на всички етапи. Един екземпляр от тази документация да се представи в Националния институт за недвижимо културно наследство (НИНКН) за сведение и попълване на Националния научно-документален архив (ННДА).

При изпълнението на консервационните работи за църквата е необходимо да се спазват технологиите, рецептурите, цитирани в предходната точка и съгласувания проект от Министерство на културата. Останалите технологии за запечатка и фугиране да се приложат под ръководството и контрола на проектантите.

Част Архитектурна е представена с чертежи по реда на чл.29 ал.1,чл.139,140,141 от Наредба №4 от 21 май 2001г. за обхвата и съдържанието на инвестиционните проекти.

Капацитетът на храма е под 45 човека. За противопожарна безопасност на входните врати се монтират устройства осигуряващи отворено състояние.

ТЕХНИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ:

ЗАСТРОЕНА ПЛОЩ: 418,00 m²

ЗАСТРОЕН ОБЕМ: 2717,00 m³